

Značaj izgradnje interoperabilnosti Vojske Srbije za učestvovanje u multinacionalnim operacijama

---

Marija Ignjatijević

Marija Ignjatijević

**ZNAČAJ IZGRADNJE
INTEROPERABILNOSTI VOJSKE
SRBIJE ZA UČESTVOVANJE U
MULTINACIONALNIM OPERACIJAMA**

BEOGRAD
2018.

ZNAČAJ IZGRADNJE INTEROPERABILNOSTI VOJSKE SRBIJE ZA UČESTVOVANJE U MULTINACIONALNIM OPERACIJAMA

Izdavač

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Đure Jakšića 6/5, Beograd

Telefon: 011 3287 226

E-mail: office@bezbednost.org

Web: www.bezbednost.org

Autorka

Marija Ignjatijević

Lektura

Tatjana Hadžić Jovović

Dizajn i prelom

Marko Marinković

Štampa

Unagraf

Tiraž

200

ISBN

978-86-6237-155-3

BEOGRAD, februar 2018.

CIP - Katalogizacija u publikaciji -
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

355.1:355.357(=163.41)(497.11)

355.1:341.232.1(=163.41)(497.11)

ИГЊАТИЈЕВИЋ, Марија, 1990-

Značaj izgradnje interoperabilnosti Vojske Srbije za učestvovanje u multinacionalnim operacijama / Marija Ignjatijević. - Beograd : Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2018 (Beograd : Unagraf). - 17 str. ; 30 cm

Tiraž 200. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija: str. 17-18.

ISBN 978-86-6237-155-3

a) Србија. Војска - Мировне мисије b) Мировне снаге - Војска Србије
COBISS.SR-ID 257881356

Activity supported by the
Canada Fund for Local Initiatives
Activité réalisée avec l'appui du
Fonds canadien d'initiatives locales

Canada

Objavlјivanje ove publikacije podržao je Kanadski fond za lokalne inicijative (CFLI) kroz projekat „Odnos Srbije i NATO: ka debati zasnovanoj na činjenicama“. Izneti stavovi su stavovi autorke i oni ne odražavaju nužno stavove kanadske vlade.

UVOD¹

Republika Srbija je strateškim dokumentima, ustavnim i zakonodavnim okvirom i međunarodnim sporazumima pokazala da je opredeljena za učestvovanje u multinacionalnim operacijama. Doprinos izgradnji i očuvanju mira u regionu i svetu predstavlja jednu od tri misije Vojske Srbije (VS) određene Strategijom odbrane. Aktivnim učestvovanjem u multinacionalnim operacijama, Srbija doprinosi unapređenju globalne bezbednosti i mira, a tim procesom istovremeno teži ostvarivanju spoljnopolitičkih interesa i jača svoj međunarodni ugled. Kontingenti multinacionalnih operacija pod okriljem međunarodnih organizacija, kao što su UN, EU i NATO, najčešće su mešovitog sastava, te je interoperabilnost VS sa oružanim snagama drugih država veoma važna za uspešno sprovođenje aktivnosti i zadataka u zoni operacije. Srbija je Individualnim akcionim planom partnerstva sa NATO (IPAP), između ostalog, naglasila značaj postizanja interoperabilnosti i učestvovanja u multinacionalnim operacijama. U skladu s tim, cilj ove analize je da identifikuje mehanizme pomoću kojih VS unapređuje svoju interoperabilnost sa oružanim snagama drugih država i da utvrdi na koji način to doprinosi njenom angažmanu u multinacionalnim operacijama.

U okviru IPAP-a, koji predstavlja najviši oblik saradnje sa NATO bez težnje ka učlanjenju u Alijansu, država partner definiše prioritete spoljne i bezbednosne politike i planira neophodne reforme sistema odbrane. Poglavlje II koje se bavi odbrambenim i vojnim pitanjima u IPAP-u obuhvata širok spektar oblasti u kojima je potrebno unapređivati interoperabilnost, počev od strateškog transporta, preko vojnih vežbi, pa sve do Koncepta operativnih sposobnosti. U analizi ćemo se osvrnuti na one ciljeve i aktivnosti koji se odnose na izgradnju interoperabilnosti kroz vojne vežbe i obuke za učestvovanje u multinacionalnim operacijama. U skladu s tim, važno je prvenstveno odgovoriti na pitanja šta interoperabilnost predstavlja, na koji način vežbe i obuke doprinose njenom poboljšanju, kao i koji su mehanizmi za unapređenje interoperabilnosti na raspolaganju Srbiji u sklopu programa Partnerstvo za mir (PzM). Takođe, iako IPAP nije pravno obavezujući dokument, procenom realizacije mera koje on predviđa, može se steći slika o tome šta u okviru tih mehanizama Srbija koristi kako bi unapredila interoperabilnost, u kakvim vežbama i obukama pripadnici Vojske Srbije učestvuju, kao i kako to doprinosi angažovanju u mirovnim misijama.

---

¹ Autorka se zahvaljuje profesoru Božidaru Forci, Goranu Janičeviću i Goranu Topaloviću, kao i kolegama iz Beogradskog centra za bezbednosnu politiku Bojanu Eleku, Vladimiru Ercegu i Katarini Đokić, na pomoći tokom istraživanja i korisnim komentarima na prethodne verzije rada.

IZGRADNJA INTEROPERABILNOSTI

Šta podrazumeva interoperabilnost i usklađivanje sa NATO standardima?

Interoperabilnost predstavlja sposobnost različitih vojnih organizacija da sprovode zajedničke operacije. Ona omogućava snagama, jedinicama ili sistemima da komuniciraju i funkcionišu zajedno, koriste zajedničku infrastrukturu, doktrinu i procedure. Može se odnositi na interoperabilnost različitih vidova vojske (kopnena vojska, mornarica, vazduhoplovstvo) ili na interoperabilnost oružanih snaga različitih država.² Interoperabilnost se može graditi na četiri nivoa – strateškom, operativnom, taktičkom i tehnološkom.³ Može odnositi na različite oblasti, počev od tehnologije, vojne opreme i naoružanja, preko obuka i obrazovanja, pa sve do komunikacija i razmene podataka.⁴

Interoperabilnost može značajno umanjiti troškove zajedničkih operacija, udruživanjem resursa i izbegavanjem dupliranja kapaciteta. Međutim, ona ne podrazumeva identičnost, već komplementarnost i međusobnu usklađenost. Oružane snage ne moraju nužno imati zajedničku opremu, već je važno da elementi te opreme mogu međusobno da komuniciraju i zajedno funkcionišu.⁵ Na primer, oružane snage ne moraju koristiti radio uređaje istog proizvođača, već je važno da ti uređaji budu kompatibilni.

Interoperabilnost se odnosi na postizanje određenog nivoa standardizacije koncepata, procedura, taktike, obuke i mnogih drugih aspekata. Radi definisanja osnovnih smernica i poboljšanja saradnje, NATO objavljuje sporazume o standardizaciji (STANAG), koji utvrđuju način dostizanja potrebnog stepena interoperabilnosti. Tako, na primer, STANAG 6001, koji se odnosi na poznavanje engleskog jezika, određuje osnovne jezičke kriterijume, pojmove i procedure potrebne za dobijanje sertifikata za određene formacijske pozicije.⁶ S obzirom na to da je poznavanje jezika izuzetno značajno za učestvovanje pripadnika MO i VS u međunarodnim aktivnostima, kao što su vojne vežbe ili multinacionalne operacije, ove standarde primenjuje i Srbija kao članica programa PzM. Članice NATO razvijaju interoperabilnost kreiranjem zajedničkih planova, te izvođenjem zajedničkih vežbi i obuka. Programom PzM i različitim mehanizmima vojne saradnje u okviru njega, NATO nudi partnerskim državama priliku da razvijaju interoperabilnost sa članicama Alijanse, pružajući finansijsku i stručnu pomoć i, na primer, omogućavajući učestvovanje u vojnim vežbama i obukama.

---

2 NATO Backgrounder, "Interoperability for Joint Operations", 2006, <https://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120116_interoperability-en.pdf> 19. 1. 2018.

3 Hyra, M.; McLeod, G.; Larsen E, et al. „Interoperability: A Continuing Challenge”. RAND Corporation, 2000: 8.

4 Žugić, D. „Šta saradnja sa NATO znači za učešće u multinacionalnim operacijama”, Beogradski centar za bezbednosnu politiku. 2017: 4.

5 Hyra, M.; McLeod, G.; Larsen E, et al. „Interoperability: A Continuing Challenge”. RAND Corporation, 2000: 14.

6 Ministarstvo odbrane. STANAG 6001. <http://www.mod.gov.rs/stanag/stanag_6001.php> 19.1 .2018.

Kako mehanizmi programa Partnerstvo za mir doprinose unapređenju interoperabilnosti?

Najvažniji mehanizmi NATO kojima partnerske države mogu da unaprede interoperabilnost svojih oružanih snaga jesu Proces planiranja i pregleda (PARP – Planning and Review Process) i Koncept operativnih sposobnosti – evaluacija i izveštavanje (Operational Capabilities Concept – Evaluation and Feedback). Ovi mehanizmi su veoma značajni i za izgradnju operativnih sposobnosti Vojske Srbije, s obzirom na to da su usmereni na reformu sistema odbrane i razvoj potrebnih sposobnosti saradnjom sa partnerskim državama⁷, te je važno sagledati koje su aktivnosti u okviru njih do sada sprovedene.

Srbija je pristupila mehanizmu **PARP** 2007. godine radi dostizanja interoperabilnosti i što bolje pripreme za saradnju sa članicama NATO i programa Partnerstvo za mir, i to razvijanjem sposobnosti za izvođenje obuke, realizaciju vežbi i zajedničko delovanje prilikom sprovođenja poverenih misija i zadataka.⁸ Aktuelni Paket ciljeva partnerstva, usvojen 2016. godine, sadrži 42 partnerska cilja za čije su dostizanje nadležne organizacione jedinice MO i VS.⁹ Ciljevi partnerstva obuhvataju različite oblasti, počev od sajber bezbednosti, preko borbe protiv terorizma, pa do medicinske podrške. Mehanizmom PARP se, takođe, određuje nivo snaga koje će učestvovati u aktivnostima programa Partnerstvo za mir. Vojska Srbije je deklarirala jednu motorizovanu pešadijsku četvu, jednu inženjersku četvu opšte namene, jedan vod vojne policije i jedan vod ABHO (Atomsko-biološko-hemijska odbrana) za učestvovanje u aktivnostima programa Partnerstvo za mir, što je utvrđeno dokumentom PARP procena 2015.¹⁰

Proces pregleda i planiranja jeste instrument programa Partnerstva za mir koji treba da podstiče izgradnju interoperabilnosti i razvoj kapaciteta partnerskih zemalja. Istovremeno, to je alat za procenu napretka i dalje planiranje reforme sistema odbrane partnerskih zemalja. Ovom procesu se dobrovoljno pristupa, popunjavanjem upitnika koji sadrži podatke o oružanim snagama partnerske države kao što su podaci o budžetu, strukturi snaga, planovima odbrane i učestvovanju u multinacionalnim operacijama i slično. Na osnovu upitnika razvija se paket Ciljeva partnerstva, koji bi trebalo da odgovori na specifične potrebe partnerske zemlje.¹¹

Opređenost Republike Srbije za učestvovanje u **Konceptu operativnih sposobnosti** definisana je Prezentacionim dokumentom¹², dok je ocenjivanje deklariranih jedinica utvrđeno internim dokumentima VS.¹³ Ocenjivanje deklariranih jedinica za angažovanje u aktivnostima programa Partnerstva za mir u skladu sa Konceptom operativnih sposobnosti počelo je 2011. godine. Dugo korišćen izraz u našoj vojnoj tradiciji – „borbena gotovost”, u zakonskoj i doktrinarnoj formi zamenjen je terminom „operativne i funkcionalne sposobnosti”. Naime, sa različitim poimanjem bezbednosti, koje obuhvata mnogo širi spektar bezbednosnih izazova i pretnji od čisto vojnih, u stranoj i našoj teoriji i praksi, prešlo se na koncept razvoja oružanih

---

7 Glavonjić, S. „Učešće Vojske Srbije u Procesu planiranja i pregleda i Konceptu operativnih sposobnosti”. Novi Glasnik 1/2017, 2017: 7.

8 Odgovor Ministarstva odbrane na upitnik BCBP-a (20. 12. 2017.), upitnik dostupan na zahtev.

9 Isto.

10 Isto.

11 Partnership for Peace Planning and Review Process, <https://www.nato.int/cps/ua/natohq/topics_68277.htm> 19. 1. 2018.

12 Prezentacioni dokument predstavlja dokument koji država partner sastavlja kako bi se opredelila za karakter saradnje sa Alijansom i definisala političke ciljeve svog učestvovanja u PzM. Vlada Republike Srbije je usvojila Prezentacioni dokument 2007. godine. Detaljnije u: ISAC Fond, (2010), „Šta je Partnerstvo za mir?” 2010. <<https://www.isac-fund.org/lat/publication/sta-je-partnerstvo-za-mir>>

13 Odgovor Ministarstva odbrane na upitnik BCBP-a, 20. 12. 2017.

snaga koji se zasniva na sposobnostima.¹⁴ Kako se mandat Vojske Srbije više ne može ograničiti isključivo na borbene misije i zadatke, već obuhvata, na primer, učešće u multinacionalnim operacijama, međunarodnu vojnu saradnju i podršku civilnim vlastima u vanrednim situacijama, termin „operativne i funkcionalne sposobnosti“ (eng. *Essential Operational Capabilities*) više odgovara pojmu koji opisuju.¹⁵ Prema definiciji datoj u Doktrini VS, operativne sposobnosti predstavljaju „mogućnosti Vojske Srbije ili njenih delova da u predviđenom vremenu i pod određenim standardima i uslovima ostvaruju željene operativne efekte kombinacijom snaga, sredstava i načina izvršenja zadataka“¹⁶ Međutim, s obzirom na to da operativne sposobnosti zapravo predstavljaju nivo ambicije koji država ima u odnosu na Vojsku, operativne sposobnosti mogu se definisati i kao skup zahteva, odnosno nivo ambicije i standarda kojima se iskazuje spremnost Vojske Srbije ili njenih delova za izvršenje dodeljenih zadataka i misija.¹⁷

KONCEPT OPERATIVNIH SPOSOBNOSTI – EVALUACIJA I IZVEŠTAVANJE

(Operational Capabilities Concept - Evaluation and Feedback)

Ovaj mehanizam omogućava ocenjivanje dostignutog nivoa operativnih sposobnosti onih jedinica koje država partner odredi. Dakle, Koncept operativnih sposobnosti ne predstavlja program obučavanja, već evaluacije i izveštavanja o jedinicama koje su deklarirane u okviru Koncepta operativnih sposobnosti.¹⁸ On predstavlja nadogradnju mehanizma PARP, s obzirom na to da je usmeren na podizanje kvaliteta i potvrdu sposobnosti snaga koje država partner stavlja na raspolaganje za aktivnosti i operacije u okviru programa PzM i NATO. Da bi Koncept operativnih sposobnosti bio uspešno primenjen, potrebno je pre svega, odrediti jedinice koje će biti ocenjivane, kao i organizovati obuku određenog broja evaluatora. Kako bi dobile sertifikat o osposobljenosti prema standardima Koncepta operativnih sposobnosti, jedinice moraju uspešno proći dva nivoa samoevaluacije koje vrši partnerska država (SEL 1 i 2), kao i dva nivoa evaluacije koju sprovodi NATO (NEL 1 i 2). Nivo 1 evaluacije usmeren je na procenjivanje interoperabilnosti u odnosu na obuku, opremu, strukturu i slično, dok se nivo 2 odnosi na ocenu vojnih sposobnosti i mogućnosti izvršenja zadataka.¹⁹

Kako bi stekle sertifikat o dostignutom nivou operativnih sposobnosti, jedinice VS koje su deklarirane prema Konceptu operativnih sposobnosti prolaze dva nivoa samoevaluacije i NATO evaluacije. Samoevaluacije izvodi Nacionalni evaluatorski tim, u čiji sastav ulaze pripadnici VS raznih rodova i službi. Vojska Srbije trenutno ima 40 sertifikovanih evaluatora za ocenjivanje na nivou 1, a 23 za evaluacije nivoa 2.²⁰ Kurseve za evaluatore organizuje Saveznička komanda za transformaciju, dok Saveznička komanda za operacije izdaje sertifikate o obučenosti evaluatora. Iako za realizaciju samoevaluacije odgovornost ima partnerska država, NATO može pružiti pomoć ukoliko ima resurse na raspolaganju. Takođe, u praksi se često dešava da NATO posmatrački tim nadgleda ispravnost evaluacije. Finalnu ocenu o spremnosti deklariranih jedinica svakako donosi direktor Nacionalnog evaluatorskog tima. Samoevaluacije se mogu smatrati validnim ukoliko se vode metodologijom i kontrolnom listom koju obezbeđuje

14 Forca, B. „Uslovljenost izgradnje operativnih sposobnosti od razvoja doktrine Vojske Srbije“, Vojno delo, proleće/2014.

15 Odgovor na upitnik BCBP-a – Božidar Forca, profesor Fakulteta za poslovne studije i pravo, 27. 9. 2017.

16 Doktrina Vojske Srbije, 2010: 17.

17 Odgovor na upitnik BCBP-a – Božidar Forca, profesor Fakulteta za poslovne studije i pravo, 27. 9. 2017.

18 Glavonjić, S. „Učešće Vojske Srbije u Procesu planiranja i pregleda i Konceptu operativnih sposobnosti“. Novi Glasnik 1/2017, 2017: 13

19 Isto, 2017: 15-16.

20 Odgovor Ministarstva odbrane na upitnik BCBP-a, 20. 12. 2017.

NATO.²¹ Evaluatori VS sertifikovani prema Konceptu operativnih sposobnosti takođe učestvuju ili nadgledaju evaluacije u državama kao što su Austrija, Nemačka i Bugarska.²²

Evaluatorski tim koji sprovodi NATO evaluacije nivoa 1 i 2 jeste mešovitog tipa i sastoji se od evaluatora kako iz NATO članica, tako i partnerskih zemalja. Samo predstavnici partnerskih zemalja koje su aktivno uključene u program Koncepta operativnih sposobnosti mogu biti članovi evaluatorskog tima koji sprovodi NATO evaluacije nivoa 2. Ovi timovi najčešće obuhvataju i predstavnike zemlje čije se jedinice evaluiraju. Broj ljudi u timu, koji je potreban kako bi se izvršila kredibilna evaluacija, varira i zavisi od tipa, veličine i zadataka za koje se jedinica ocenjuje.²³

Evaluacije jedinica VS u skladu sa Konceptom operativnih sposobnosti realizovane su izvođenjem vežbi serije „Štit“ i „Stena“. Do sada su evaluacije prošle 4 jedinice i ukupno 401 pripadnik VS.²⁴

Štit 01	Baza „Jug“	novembar 2011.	motorizovana pešadijska četa – 180 lica (SEL 1) vod vojne policije – 46 lica (SEL 1) vod ABHO – 40 lica (SEL 1)
Štit 02	Kasarna „Aerodrom“ u Somboru	septembar 2012.	motorizovana pešadijska četa (NEL 1) vod vojne policije (NEL 1) vod ABHO (NEL 1)
Štit 03	Pasuljanske livade	jun 2013.	motorizovana pešadijska četa (SEL 2) vod vojne policije (SEL 2) vod ABHO (SEL 2)
Stena 01	Baza „Jug“	septembar 2016.	inženjerska četa – 135 lica (SEL 1)
Stena 02	Baza „Jug“	oktobar 2017.	inženjerska četa (NEL 1) motorizovana pešadijska četa (NEL 2) vod vojne policije (NEL 2) vod ABHO (NEL 2)

Tokom 2017. godine, pešadijska četa, vod vojne policije i vod ABHO prošli su NATO evaluaciju nivoa 2, dok je inženjerska četa opšte namene prošla NATO evaluaciju nivoa 1. Samoevaluacija nivoa 2 za inženjersku četv planira se za 2018. godinu, dok se NATO evaluacija nivoa 2 može očekivati 2019. godine.

Evaluacije se obavljaju na engleskom jeziku u sklopu terenskih vežbi tipa „LIVEX“ i najčešće traju oko nedelju dana. Vežbe „LIVEX“ ili vežbe uživo podrazumevaju realnu simulaciju dešavanja u zoni operacije uz učestvovanje snaga i korišćenje opreme. Za potrebe evaluacije kreira se scenario u kom najčešće postoje tri imaginarne strane, koje su sukobljene po političkoj, verskoj, ekonomskoj ili drugoj osnovi, te je, kada njihov sukob eskalira, neophodno angažovati multinacionalne mirovne snage. U toku vežbe testiraju se različite sposobnosti, kao što su testiranje komandnih procedura, kontrola i komuniciranje na engleskom jeziku, patroliranje i osmatranje, pratnja konvoja, prekidanje nasilnih demonstracija i slično.²⁵

21 Odgovor NATO Kancelarije za vezu u Beogradu na upitnik BCBP-a, 18. 1. 2018.

22 Vještić, V. „Koncept operativnih sposobnosti u Vojski Srbije, godina treća“, 2014.

23 Odgovor NATO Kancelarije za vezu u Beogradu na upitnik BCBP-a, 18. 1. 2018.

24 Odgovor Ministarstva odbrane na upitnik BCBP-a, 20. 12. 2017.

25 Vještić, V. „Koncept operativnih sposobnosti u Vojski Srbije, godina treća“, 2014.

Učestvovanje u Konceptu operativnih sposobnosti, pored procene interoperabilnosti i sposobnosti jedinica, omogućava partnerskoj državi i pristup vojnim vežbama Severnoatlantskog saveza, zatim pristup NATO snagama za odgovor i NATO operacijama nakon položene evaluacije nivoa 2, kao i mogućnost popunjavanja nekih štabnih pozicija u komandama Severnoatlantskog saveza.²⁶

Značaj vojnih vežbi za unapređenje interoperabilnosti

Vojne vežbe predstavljaju jedan od najčešćih i najefikasnijih mehanizama za postizanje interoperabilnosti. Velike multinacionalne vežbe treba da doprinesu saradnji između oružanih snaga različitih zemalja koje nemaju zajedničku strukturu, sistem naoružanja i vojne opreme. Vežbe manjeg obima organizuju se sa sličnim ciljem, ali na nižem nivou komande i organizacije. Bez obzira na različite vrste koje zavise od nivoa organizacije, teme, te izazova na koji se odgovara u zamišljenom scenariju ili od procedure koja se testira, sve bilateralne i multinacionalne pomažu da oružane snage različitih zemalja postanu interoperabilnije.

Kada je reč o NATO, vojne vežbe predstavljaju važan alat kojim Alijansa testira svoje koncepte, procedure, sisteme i taktike.²⁷ Radi izgradnje interoperabilnosti vežbe su otvorene za zemlje partnere u okviru programa Partnerstvo za mir. Učesnici na vežbama imaju zadatak da odgovore na izmišljeni scenario, koji odgovara realnim situacijama. Postoje 3 formata u kom se NATO vežbe odvijaju: vežba uživo (LIVEX), komandno-štabna vežba (CPX) i seminar vežba. Vežba uživo se odvija na terenu i u njoj oružane snage učestvuju u simulaciji realnih borbenih uslova sa korišćenjem opreme. Komandne vežbe su kompjuterski potpomognute štabne vežbe koje uključuju komandante i njihove štabove, a organizuju se radi poboljšanja koordinacije i komunikacije između postojećih štabova. Seminari vežbe mogu imati formu kartografskih vežbi, ratnih igara, serije predavanja, grupa za diskusiju i slično.²⁸

AKTIVNOSTI SRBIJE U IZGRADNJI INTEROPERABILNOSTI

Vojne vežbe Srbije sa članicama NATO i programa Partnerstvo za mir

Nakon pristupanja programu PzM, učestvovanje VS u vojnim vežbama sa članicama Alijanse i partnerskim zemljama značajno je intenzivirano. Neposredno nakon pristupanja programu PzM pripadnici VS prisustvovali su na velikim multinacionalnim vežbama češće kao posmatrači ili su pak učestvovali u vežbama gde se interoperabilnost i koordinacija testirala na komandnom nivou. Vremenom je VS počela da učestvuje i na operativnom i taktičkom nivou, pa i da bude domaćin određenih kompleksnih međunarodnih vežbi. Neke vežbe, kao što je serija

26 Glavonjić, S. „Učešće Vojske Srbije u Procesu planiranja i pregleda i Konceptu operativnih sposobnosti“. Novi Glasnik 1/2017, 2017: 15

27 Exercises, 25. 10. 2017. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49285.htm> 18. 1. 2018.

28 NATO Military Exercise, 4. 1. 2011. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69725.htm> 18. 1. 2018.

vežbi „Platinasti vuk“, direktno unapređuju interoperabilnost za učestvovanje u multinacionalnim operacijama, nudeći konstrukciju scenarija i situacija relevantnih za multinacionalne operacije. Druge su fokusirane na izgradnju specifičnih sposobnosti (medicinske, logističke) ili na odgovor na konkretnu pretnju (terorizam, vanredne situacije), ali svakako pomažu da VS bude interoperabilnija sa oružanim snagama drugih država.

Prva vojna vežba sprovedena po NATO standardima, u kojoj je tadašnja SCG učestvovala nakon dužeg vremena, održana je 2004. godine u Rumuniji, pre pristupanja programu PzM. Pre toga, naša zemlja je učestvovala u vojnoj vežbi sa jednom članicom NATO još 1955. godine, sa Britanskom Kraljevskom mornaricom.²⁹ U okviru ove vežbe, pripadnici VS i rumunskih oružanih snaga učestvovali su u simulaciji antiterorističke akcije i odbrane objekata od strateškog značaja na području Đerdapske klisure. Na ovoj vežbi pripadnici VS realizovali su svoje zadatke na teritoriji Srbije, odvojeno od pripadnika rumunskih oružanih snaga, a koordinacija se sastojala u komunikaciji komandnih štabova.

VOJNE VEŽBE KAO POLITIČKI SIGNAL

Vojne vežbe mogu biti i efikasno spoljopolitičko sredstvo, odnosno instrument za slanje kratkoročnih političkih signala, ali i potvrđivanje dugoročnih opredeljenja. U tom kontekstu mogu se posmatrati i kao instrument za postizanje interoperabilnosti na strateškom nivou. Vojne vežbe s jedne strane mogu služiti za izgradnju ili jačanje saveza sa određenim državama, dok sa druge strane mogu odašiljati negativne signale ka drugima. Kako bi se izbegli rizici koji se mogu pojaviti zbog pogrešnog tumačenja prirode i poruke koje vojne vežbe šalju, usvojen je međunarodni protokol za izvođenje vežbi, prvo kao sastavni deo Helsinškog akta iz 1975. godine, a zatim proširen Stokholmskim aktom iz 1986. godine. Osnova protokola je da država odnosno države u razumnom roku moraju obavestiti susede o sprovođenju vojnih vežbi. Bečki dokument o izgradnji mera poverenja i bezbednosti iz 2011. godine takođe govori o obaveštavanju ostalih zemalja pre izvođenja vežbi, kako bi se obezbedila transparentnost vojnih aktivnosti. Pored toga, praksa je da se zemlje koje ne učestvuju, a koje se mogu osetiti ugroženim iz bilo kojih razloga, pozovu kao posmatrači.³⁰

Nakon toga, do pristupanja programu PzM 2006. godine, Srbija je učestvovala u nekoliko bilateralnih vojnih vežbi sa državama članicama NATO. Od 2006. godine, zaključno sa oktobrom 2017. godine, Srbija je učestvovala u oko 150 bilateralnih i multinacionalnih vojnih vežbi sa članicama NATO i PzM.³¹ Poređenja radi, sa Rusijom, koja je nakon članica NATO i PzM svakako sledeća na listi partnera za vežbanje, Srbija je do sada realizovala ukupno 10 vojnih vežbi.³²

Najskorija multinacionalna vežba na kojoj je Srbija učestvovala bila je REGEX 17 koja se održala u Jordanu u septembru 2017. godine. Ova vežba održava se godišnje, uz stručnu i delimičnu finansijsku podršku Komande združenih snaga Napulj i prema NATO standardima. Cilj ove vežbe je upravo unapređenje operativnih sposobnosti komandi i jedinica zemalja učesnica u planiranju i izvođenju multinacionalnih operacija. Srbija je učestvovala na prvoj vežbi u

---

29 Anastasijević, D. „Virtuelni teroristi“, Vreme, 3. jun 2004. godine

30 Blackwill, R., Legro, J. „Constraining Ground Force Exercises of NATO and the Warsaw Pact“. *International Security*, Vol. 4, No. 3, 1989: 71; Vienna Document on Confidence and Security Building Measures, 2011:20, <<https://www.osce.org/fsc/86597?download=true>>

31 Tačan broj vežbi sa članicama NATO i PzM nije poznat, s obzirom na to da su podaci koje je BCBP dobio u odgovoru Ministarstva odbrane na upitnik (20. 12. 2017.) nedovoljno jasni. Naime, na dostavljenoj listi bilateralnih vežbi sa zemljama NATO i PzM (133) nalazi se veliki broj multinacionalnih vežbi, pa čak i dve vojne vežbe sa Ruskom federacijom, te nije jasan kriterijum na osnovu kog su vojne vežbe raspoređene u dve kategorije (bilateralne i multinacionalne vežbe pod okriljem programa PzM). Upitnik je dostupan na zahtev.

32 Odgovor Ministarstva odbrane na upitnik BCBP-a, 20. 12. 2017.

Turskoj 2014. godine sa 5 oficira, zatim u Grčkoj 2015. godine sa 4 oficira, kao i 2016. godine u Bosni i Hercegovini sa 5 štabnih oficira i jednim vodom vojne policije. Planirano je da se vežba REGEX 18 održi u Srbiji u oktobru 2018. godine.³³ Vest da će se vojna vežba prema NATO standardima održati na teritoriji Republike Srbije izazvala je burne reakcije i oprečna objašnjenja u javnosti. Ministar odbrane Aleksandar Vulin pojasnio je kako nije reč o vojnoj vežbi NATO, već o regionalnoj inicijativi, te je rekao da nije prvi put da se takva vežba održava u Srbiji.³⁴ Prema definiciji koju nudi NATO, vojna vežba NATO jeste svaka vežba koju zakazuje NATO komandant, odnosno čiji je NATO inicijator, samostalno ili u saradnji sa partnerskim državama.³⁵ Prema tome, vežbe serije REGEX mogu se svrstati u tu kategoriju, s obzirom na to da su organizovane uz pomoć Komande združenih snaga NATO u Napulju.

Međutim, ispravno je rečeno da to neće biti prvi put da se vežba pod okriljem NATO ili programa PzM održava na teritoriji Srbije. Prva takva vežba, MEDCEUR 2009, održana je u septembru 2009. godine u Nišu.³⁶ Pored VS i Evropske komande oružanih snaga SAD kao organizatora, u vežbi je učestvovalo još 15 zemalja članica NATO i PzM. Vežba MEDCEUR 2009 bila je međunarodna vojno-medicinska vežba humanitarne prirode, organizovana radi podizanja kapaciteta i interoperabilnosti država učesnica prilikom pružanja pomoći civilima u slučaju prirodnih katastrofa ili drugih nesreća.³⁷ Takođe, važno je spomenuti i multinacionalnu komandno-štabnu logističku vežbu LOGEX, koju organizuje Evropska komanda oružanih snaga SAD. Ova vežba realizuje se u dvogodišnjem ciklusu i usmerena je na razvoj logističkih kapaciteta i izgradnju interoperabilnosti učesnika u planiranju i realizaciji multinacionalnih operacija.³⁸ Do sada, Srbija je tri puta bila učesnica, a 2015. godine i domaćin vežbe, kada je u Centru Generalštaba za obuku putem simulacija ugostila učesnike iz 14 zemalja članica NATO i programa Partnerstvo za mir.³⁹ Konačno, Srbija je bila jedan od domaćina vežbe serije VIKING 2014. godine, komandno-štabne vežbe podržane računarskim simulacijama, čiji će deo biti realizovan u Srbiji i u aprilu 2018. godine.⁴⁰

Obuke za mirovne misije

Obavezna obuka koja se sprovodi pred odlazak u multinacionalne operacije jeste pored vojnih vežbi još jedan vid unapređenja operativnih sposobnosti potrebnih za obavljanje zadataka i aktivnosti u zoni operacije u u sinergiji sa oružanim snagama drugih zemalja. Postoje dve vrste obuka pripadnika VS pre upućivanja u multinacionalne operacije: individualna - u okviru Centra za mirovne operacije Generalštaba VS i kolektivna - u Centru za obuku multinacionalnih jedinica u sastavu Kopnene vojske u bazi „Jug“.

Individualna obuka je teorijska i praktična, obuhvata osnovno osposobljavanje za učestvovanje u multinacionalnim operacijama, a moraju je pohađati svi kandidati. Zatim slede do-

33 „Vulin: Nije NATO vežba, već regionalna inicijativa“, N1, 9.8. 2017, <<http://rs.n1info.com/a289699/Vesti/Vesti/Vulin-o-vezbi-REGEX-2018.html>> 19.1. 2018.

34 Isto.

35 NATO Military Exercise, 4. 1. 2011, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69725.htm> 24. 1. 2018.

36 „Vojno-medicinska vežba u Nišu“, RTS, 2. 9. 2009, <<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/130551/vojno-medicinska-vezba-u-nisu.html>> 24. 1. 2018.

37 MEDCEUR 2009, <http://www.medceur2009.mod.gov.rs/eng/o_vezbi.php> 24. 1. 2018.

38 Odgovor NATO Kancelarije za vezu u Beogradu na upitnik BCBP-a, 18. 1. 2018.

39 Ministarstvo odbrane. „Počela međunarodna vojna vežba LOGEX 15“, <<http://www.mod.gov.rs/lat/8213/pocela-medjunarodna-vezba-logex-15-8213>> 24. 1. 2018.

40 Swedish Armed Forces. „VIKING 18“, <<https://www.forsvarsmakten.se/en/activities/exercises/viking-18/>> 24. 1. 2018.

punski kursevi koji mogu staviti akcenat na konkretne dužnosti u kontingentima (npr. kurs za štabne oficire ili vojne posmatrače). Centar za mirovne operacije organizuje i specifične kurseve, odnosno obrazovne module, koji pokrivaju posebno važne i osjetljive dimenzije mirovnih misija, kao što su rod ili integritet.

Kolektivna obuka je takođe teorijska i praktična, a odvija se u bazi „Jug” za jedinice VS koje se upućuju u multinacionalne operacije. S obzirom na to da se jedinice VS angažuju u misijama u sklopu kontingenata drugih država, pre razmeštaja ključni personal se upućuje na zajedničke pripreme ili evaluacije kontingenata u okviru kojih će biti angažovani u inostranstvu.

Konačno, neposredno pre upućivanja u misiju pripadnici VS prolaze obuku, o konkretnoj misiji u kojoj će biti angažovani (koja je obavezna kako za pojedinačna angažovanja, tako i za svakog pripadnika kontigenta), o političkoj situaciji, istorijskom kontekstu, kulturi i običajima, jeziku i slično. Svakom ko uspešno završi obuku izdaje se sertifikat koji predstavlja potvrdu da su sa tim licem realizovane obuke na sve teme obavezne na osnovu nacionalnih propisa, odnosno koje su preporučene od strane Ujedinjenih nacija.

Centar za mirovne operacije je sertifikovan od strane Ujedinjenih nacija i poseduje tri sertifikata za tri različite vrste obuke. Prvi sertifikat je dobijen 2015. godine za Kurs za štabne oficire, dok su sertifikati za Kurs za vojne posmatrače i Kurs o zaštitu civila dobijeni tokom 2017. godine.⁴¹ Postupak sertifikacije vodi Integrisana služba za obuku Ujedinjenih nacija (Integrated Training Service), traje od 18 meseci pa do 3 godine i upravo služi unapređenju interoperabilnosti na terenu kroz standardizaciju obuke.

Centri za obuku mirovnjaka

Obuke pre upućivanja u multinacionalne operacije se u Srbiji organizuju u Centru za mirovne operacije u Beogradu i Centru za obuku jedinica za multinacionalne operacije u sastavu Kopnene vojske u bazi „Jug” kod Bujanovca.

Centar za mirovne operacije je jedinica Generalštaba VS koja je zadužena za izbor, obuku, opremanje, pripremu i upućivanje pojedinaca i jedinica iz MO i VS u multinacionalne operacije.⁴² U Centru za mirovne operacije odvija se faza individualne obuke i sertifikacije za upućivanje u multinacionalne operacije.

Centar za obuku jedinica za multinacionalne operacije pri bazi „Jug” je organizaciona celina Kopnene vojske i u njemu se obučavaju i sertifikuju jedinice predviđene za upućivanje u mirovne operacije. Prema IPAP-u, ovaj Centar je trebalo da do kraja 2015. godine postane regionalni centar za obuku, a do kraja 2017. godine, centar Partnerstva za mir (PTEC – Partnership Training and Education Centre).

Centri PzM su institucije namenjene edukacijama i obukama. One funkcionišu prema jedinstvenom konceptu koji je odobrio Severnoatlantski savet, a mogu ih finansirati jedna ili više država. Ovi centri nude kurseve, seminare i radionice vojnom i civilnom osoblju, kako bi se obezbedilo obrazovanje i obučavanje u raznovrsnim oblastima, a u skladu sa NATO ciljevima

---

41 Katalog kurseva u Centru za mirovne operacije u 2018. godini. <<http://www.vs.rs/index.php?content=382086dc-aaef-102c-bd63-00199927eaa8>> 18. 1. 2018.

42 Centar za mirovne operacije. <<http://www.vs.rs/index.php?content=5bddea21-04d3-102c-b61c-7e17f68cdaa3>> 19. 1. 2018.

partnerstva. Takođe, ovi centri obezbeđuju platformu za operativne obuke i na raspolaganje stavljaju kako učionice, tako i poligone za izvođenje terenskih vežbi.⁴³ Formalno su uspostavljeni 1999. godine, pod okriljem programa Partnerstvo za mir. Mrežu PTEC trenutno čini 31 centar na teritoriji članica NATO, programa Partnerstvo za mir, Mediteranskog dijaloga i Istanbulske inicijative za saradnju.⁴⁴

Jedan od PTEC centara se nalazi u Bosni i Hercegovini. Centar za obuku za operacije podrške miru (Peace Support Operations Training Centre - PSOTC) u Sarajevu realizuje obuke i edukacije u oblasti operacija podrške miru, na kojima često učestvuju i pripadnici MO i VS.⁴⁵

Centar za obuku jedinica u bazi „Jug” realizovao je više puta međunarodne vežbe, za članice NATO i programa Partnerstvo za mir,⁴⁶ ali, još nije akreditovan kao PTEC centar. Sama baza je infrastrukturno dobro razvijena i sadrži, između ostalog, višenamenski učionički centar, simulacioni centar, poligon Borovac i strelište Vrtoško, koji omogućavaju kvalitetnu pripremu jedinica za multinacionalne operacije. Planirano je da postane regionalni centar za multinacionalne operacije koji može smestiti 1000 vojnika, i radi toga će u narednom periodu biti nastavljeno ulaganje u infrastrukturu i objekte u okviru ove baze.⁴⁷ Visoki zvaničnici su u više navrata najavljivali završetak projekata i radova u bazi, kao što je unapređenje strelišnog kompleksa Vrtoško, tokom 2018. godine uz pomoć partnera.⁴⁸ U bazu „Jug” je uloženo dosta sredstava, pre svega sredstava SAD, u okviru mehanizama izgradnje interoperabilnosti. Tako je, na primer, u junu 2016. godine u okviru Opšte Inicijative SAD za multinacionalne operacije (General Peacekeeping Operations Initiative - GPOI), nabavljeno nekoliko terenskih vozila. Zahvaljujući istom programu Srbija očekuje dostavu i instalaciju opreme za streljanu i 40 komada opreme integralnog laserskog sistema za simulaciju pogodaka MILES (*Multiple Integrated Laser Engagement System*).⁴⁹

Žene u mirovnim misijama

Nacionalni akcioni plan za sprovođenje Rezolucije 1325 *Žene, mir i bezbednost* (NAP 1325) za period 2010-2015, koji je Vlada Srbije usvojila 2010. godine, predvideo je učestvovanje najmanje 30% žena u multinacionalnim operacijama, kroz obezbeđivanje institucionalnih mehanizama ravnopravnog učešća žena. Takođe, predviđeno je da bude obezbeđena obuka o ženskim ljudskim pravima i rodnoj ravnopravnosti za učesnike multinacionalnih operacija, kao i obuke o posebnim potrebama žena u postkonfliktnim područjima.

43 Odgovor NATO Kancelarije za vezu u Beogradu na upitnik BCBP-a, 18. 1. 2018.

44 Partnership Training and Education Centres brochure, <<http://www.act.nato.int/images/stories/structure/jft/ptecs/ptec-brochure-2016-3.pdf>> 19. 1. 2018.

45 Peace Support Operations Training Centre, <http://mod.gov.ba/OS_BIH/struktura/Komanda_zapodrsku/KOid/PSOTC/default.aspx?template_id=193&pageIndex=1> 19. 1. 2018.

46 Vojna vežba „Platinasti vuk” se od 2014. svake godine održava u bazi „Jug”. Ova vežba usmerena je na podizanje nivoa interoperabilnosti i usklađivanje procedura za učešće u multinacionalnim operacijama. Poslednja je održana u julu 2017. godine i u njoj je učešće uzelo 9 zemalja, među kojima i članice NATO i Partnerstva za mir. Pripadnici oružanih snaga država učesnica obučavali su se u korišćenju nesmrtonosnog oružja i uvežbavali u procedurama neophodnim za zajedničko angažovanje u multinacionalnim operacijama <<https://bujanovacke.co.rs/2017/06/14/baza-jug-poceo-platinasti-vuk/>>

47 Odgovor NATO Kancelarije za vezu na upitnik BCBP-a, 18. 1. 2018.

48 „Vojska osposobljena za protivterorističku borbu”, N1, 29. 5. 2016, <<http://rs.n1info.com/a164405/Vesti/Vesti/Dikovic-Vojska-osposobljena-za-protivteroristicku-borbu.html>>; 20. 1. 2018; „Vulin: Pripadnici vojske će uz povišicu odmah osetiti bolji život”, RTS, 29. 8. 2017, <<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/2852216/vulin-pripadnici-vojske-ce-uz-povisicu-odmah-oseiti-bolji-zivot.html>> 20. 1. 2017.

49 Odgovor NATO Kancelarije za vezu u Beogradu na upitnik BCBP-a, 18. 1. 2018.

U periodu od 2010. do 2012. godine, žene su uglavnom učestvovala u MNO u okviru sanitetskih timova, dok 2012. godine nisu angažovane prve profesionalne vojnkinje u misiji UN na Kipru (UNFICYP). Prva oficirka upućena je u misiju UN u Kongo (MONUSCO) 2013. godine, gde se pridružila srpskom sanitetskom timu AMET za sanitetsku evakuaciju vazдушnim putem. Do sada su ukupno 262 pripadnice VS prošle obuku i učestvovala u multinacionalnim operacijama UN i EU.⁵⁰

ZNAČAJ UČESTVOVANJA ŽENA U MULTINACIONALNIM OPERACIJAMA

Učestvovanje žena u prevenciji konflikata, mirovnim procesima i u multinacionalnim operacijama ima više prednosti. Na primer, u područjima operacija značajan deo lokalnog stanovništva čine žene i deca, sa kojima pripadnice mirovnih snaga lakše stupaju u kontakt. U nekim zemljama kulturološke norme mogu zabranjivati kontakte između muškaraca i žena, pa je prisustvo žena u mirovnim kontigentima veoma važno. Zato je potrebno težiti tome da što više žena učestvuje u multinacionalnim operacijama, kao i podizati svest učesnika o rodnim pitanjima i izazovima rodne politike u zemljama u kojima se operacije sprovode.

U maju 2017. godine usvojen je novi NAP 1325, koji sadrži i ocenu petogodišnje primene NAP 1325 za period od 2010. do 2015. godine.⁵¹ Na osnovu ove ocene može se zaključiti da nije bilo većih pomaka u pogledu unapređenja rodne dimenzije u multinacionalnim operacijama. Prvo, nije uspostavljen važan mehanizam za obezbeđivanje rodne ravnopravnosti, savetnik/ca za rod komandanata nacionalnih kontigenata u MNO. Može se uočiti trend povećanja učestvovanja žena u multinacionalnim operacijama, ali, nisu ispunjeni ciljevi koje je NAP 1325 postavio. Naime, u 2015. godini ukupna zastupljenost pripadnica MO i VS u MNO iznosila je 10,06% od ukupnog broja učesnika.

Na nedovoljno povećanje učestvovanja žena u mirovnim misijama prvenstveno je uticalo to što su one inače malo zastupljene u sistemu bezbednosti (31,53%)⁵². Treba uzeti u obzir i određene sistemske prepreke, kao što je na primer činjenica da je prva generacija potporučnica diplomirala na Vojnoj akademiji tek 2011. godine, te nisu ispunjavale formalne kriterijume za učestvovanje u MNO. Naime jedan od kriterijuma podrazumeva da kandidat mora imati oficirski čin i minimum 6 godina iskustva u službi kako bi bio angažovan u mirovnoj misiji, tako da su one tek kasnije stekle uslove za učestvovanje u multinacionalnim operacijama.⁵³ Konačno, žene su manje motivisane za angažovanje u mirovnim misijama nego muškarci, zbog dugog odsustva od kuće i porodice.⁵⁴

U okviru obuke za upućivanje u multinacionalne operacije, u Centru za mirovne operacije organizuju se kursevi o rodnoj ravnopravnosti, koje je do sada prošlo 74 oficira iz MO i VS. Svi pripadnici koji se upućuju u multinacionalne operacije u sklopu priprema i obuke upoznati su sa temom "Rodna pitanja u multinacionalnim operacijama".⁵⁵ Tako je i za 2018. godinu, u okviru kursa o zaštiti civila koji je sertifikovan prema standardima UN, planiran modul koji posebnu pažnju posvećuje podizanju svesti o rodnim pitanjima i primeni rodne perspektive

---

50 Odgovor Ministarstva odbrane na upitnik BCBP, 20. 12. 2017. godine

51 Nacionalni akcioni plan za sprovođenje Rezolucije Saveta bezbednosti UN 1325 Žene, mir i bezbednost (2017-2021)

52 Isto.

53 Karović, B. „Među mirovnjacima osam žena“, Danas, 15. 4. 2013, <http://www.danas.rs/danasrs/drustvo/terazije/medju_mirovnjacima_osam_zena_iz_srbije.14.html?news_id=259182> 18. 1. 2018.

54 Milošević, M. „Prepreke učestvovanju žena u mirovnim misijama Srbije“, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2012.

55 Odgovor Ministarstva odbrane na upitnik BCBP-a, 20. 12. 2017. godine

u mirovnim operacijama, od procesa planiranja, pa sve do sprovođenja specifičnih zadataka i aktivnosti u misijama.⁵⁶

Očuvanje integriteta u mirovnim misijama

Još jedan od specifičnih kurseva, koje pripadnici MO i VS pohađaju pred odlazak u zonu operacije odnosi se na integritet u multinacionalnim operacijama. Veliki raskorak u moći i resursima između mirovnjaka i lokalne populacije otvara prostor za zloupotrebe i korupciju. Ponašanje mirovnjaka može ozbiljno ugroziti kredibilitet i uspeh misije i samih organizacija kao što su UN ili EU, kao i narušiti poverenje lokalnog stanovništva. Takođe, do potencijalnih rizika od pojave korupcije dolazi kada su određeni učesnici multinacionalnih operacija zaduženi za sprovođenje javnih nabavki za potrebe kontigenta. U skladu sa tim, poseban akcenat tokom obuke pre upućivanja u mirovne misije mora biti stavljen na upoznavanje sa rizicima od korupcije i preventivnim merama, kao i na specijalističku obuku o javnim nabavkama i finansijskom upravljanju.

Centar za mirovne operacije od 2014. godine, u sklopu pripreme za učešće u multinacionalnim operacijama, organizuje Antikorupcijski obrazovni modul. Ovaj program, koji se realizuje u fazi pripreme pojedinaca, timova i jedinica VS, do sada je prošlo preko 2000 pripadnika MO i VS.⁵⁷ Pored toga, pripadnici MO i VS redovno učestvuju na edukacijama o izgradnji integriteta u multinacionalnim operacijama u PSOTC centru u Sarajevu.⁵⁸

ZAKLJUČAK

Kada je reč o realizaciji mera predviđenih IPAP-om koje se tiču vojnih vežbi i obuka za mirovne misije, može se zaključiti da se aktivnosti predviđene ovim merama kontinuirano sprovode i unapređuju. VS svake godine učestvuje u velikom broju, kako bilateralnih, tako i multinacionalnih vežbi sa članicama NATO i PzM. Ove vežbe doprinose izgradnji interoperabilnosti, s obzirom da pružaju priliku pripadnicima VS za sticanje i razmenu iskustava u multinacionalnom okruženju i usavršavanje sposobnosti koje su im neophodne za učešće u misijama. Neke od vežbi, poput serije Platinasti vuk ili REGEX, usmerene su upravo na podizanje interoperabilnosti za učešće u misijama i kreirane tako da odražavaju situacije koje se mogu dogoditi u zoni operacije. Ostale vežbe osmišljene su kao odgovor na specifične izazove i pretnje ili usavršavanje konkretnih sposobnosti, koje takođe mogu doprineti pripremi za multinacionalne operacije. U pogledu obuka koje se održavaju u sklopu priprema za upućivanje u zonu operacije, VS ima dobro razvijen sistem individualnog i kolektivnog obučavanja koji se kontinuirano poboljšava. Centar za mirovne operacije je pored osnovne obuke uveo i kurseve koji se bave specifičnim temama, kao što su rodna pitanja i očuvanje integriteta u multinacionalnim operacijama. Aktivnosti koje se tiču Koncepta operativnih sposobnosti su u velikoj meri

56 Katalog kurseva u Centru za mirovne operacije u 2018. godini. <<http://www.vs.rs/index.php?content=382086dc-aaef-102c-bd63-00199927eaa8>> 18. 1. 2018.

57 Odgovor Ministarstva odbrane na upitnik BCBP-a, 20. 12. 2017.

58 Pregled realizacije Plana integriteta u 2016. <http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/dokumenta/integritet/2017/Prilog%20%20PREGLED%20realizacije%20PLANA%20IZGRADNJE%20INTEGRITETA%20U%20M.pdf> 19. 1. 2018.

realizovane. Sistem ocenjivanja prema ovom konceptu je definisan internim dokumentima VS, a evaluacije deklariranih jedinica počele su još 2011. godine. Do sada je izvršeno dva ciklusa prvog i drugog nivoa evaluacija, sa izuzetkom inženjerske čete čije će se ocenjivanje na nivou 2 održati tokom naredne dve godine. Od aktivnosti PzM, sertifikovane jedinice za sada učestvuju samo u vojnim vežbama. Konačno, IPAP predvideo je da Centar za obuku jedinica za multinacionalne operacije u bazi "Jug" do kraja 2017. godine postane centar PzM, međutim još uvek nije stekao taj status.

Dosadašnje iskustvo učešća u mirovnim misijama pokazuje da je VS razvila nivo operativnih sposobnosti potrebnih za one misije u koje smo uključeni. Pored toga, visoke ocene i uspešno realizovane evaluacije prema Konceptu operativnih sposobnosti, pokazale su interoperabilnost i spremnost jedinica VS da integrišu kapacitete i opremu za potrebe učešća u multinacionalnim operacijama. Iako se može pohvaliti velikim brojem učesnika u multinacionalnim operacijama, Srbija i dalje učestvuje sa manjim snagama i umnogome se oslanja na države u čijim kontingentima učestvuje. Svakako, u pogledu obučenosti i kvaliteta ljudstva koje se šalje u multinacionalne operacije VS je dostigla visok nivo interoperabilnosti sa oružanim snagama drugih država.

Izvori

- "Vojska osposobljena za protivterorističku borbu", *NI*, 29. 5. 2016, <<http://rs.n1info.com/a164405/Vesti/Vesti/Dikovic-Vojska-osposobljena-za-protivteroristicku-borbu.html>>; 20. 1. 2018.
- "Vulin: Pripadnici vojske će uz povišicu odmah osetiti bolji život", *RTS*, 29. 8. 2017, <<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/2852216/vulin-pripadnici-vojske-ce-uz-povisicu-odmah-osestiti-bolji-zivot.html>> 20. 1. 2017.
- „Vojno-medicinska vežba u Nišu“, *RTS*, 2. 9. 2009, <<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/130551/vojno-medicinska-vezba-u-nisu.html>> 24. 1. 2018.
- „Vulin: Nije NATO vežba, već regionalna inicijativa“, *NI*, 9. 8. 2017, <<http://rs.n1info.com/a289699/Vesti/Vesti/Vulin-o-vezbi-REGEX-2018.html>> 19. 1. 2018.
- Anastasijević, D. „Virtuelni teroristi“, *Vreme*, 3. jun 2004. godine
- Blackwill, R., Legro, J. „Constraining Ground Force Exercises of NATO and the Warsaw Pact“. *International Security*, Vol. 4, No. 3, 1989.
- Centar za mirovne operacije. < <http://www.vs.rs/index.php?content=5bddea21-04d3-102c-b61c-7e17f68cdaa3>> 19. 1. 2018.
- Doktrina Vojske Srbije, 2010.
- Exercises, 25. 10. 2017. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49285.htm> 18. 1. 2018.
- Forca, B. „Uslovljenost izgradnje operativnih sposobnosti od razvoja doktrine Vojske Srbije“, *Vojno delo*, proleće/2014.
- Glavonjić, S. „Učešće Vojske Srbije u Procesu planiranja i pregleda i Konceptu operativnih sposobnosti“. *Novi Glasnik* 1/2017, 2017
- Hyra, M.; McLeod, G.; Larsen E, et al. „Interoperability: A Continuing Challenge“. *RAND Corporation*, 2000: 8

- ISAC Fond, „Šta je Partnerstvo za mir?“, 2010. <<https://www.isac-fund.org/lat/publication/sta-je-partnerstvo-za-mir>>
- Karović, B. „Među mirovnjacima osam žena“, *Danas*, 15. 4. 2013, <http://www.danas.rs/danasrs/drustvo/terazije/medju_mirovnjacima_osam_zena_iz_srbije.14.html?news_id=259182> 18. 1. 2018.
- Katalog kurseva u Centru za mirovne operacije u 2018. godini. <<http://www.vs.rs/index.php?content=382086dc-aaef-102c-bd63-00199927eaa8>> 18. 1. 2018.
- MEDCEUR 2009, <http://www.medceur2009.mod.gov.rs/eng/o_vezbi.php> 24. 1. 2018.
- Milošević, M. „Prepreke učestvovanju žena u mirovnim misijama Srbije“, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2012.
- Ministarstvo odbrane. „Počela međunarodna vojna vežba LOGEX 15“, <<http://www.mod.gov.rs/lat/8213/pocela-medjunarodna-vezba-logex-15-8213>> 24. 1. 2018.
- Ministarstvo odbrane. STANAG 6001. <http://www.mod.gov.rs/stanag/stanag_6001.php> 19.1. 2018.
- Nacionalni akcioni plan za sprovođenje Rezolucije Saveta bezbednosti UN 1325 *Žene, mir i bezbednost* (2017-2021)
- NATO Backgrounder, “Interoperability for Joint Operations”, jul 2006, <https://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120116_interoperability-en.pdf> 19. 1. 2018.
- NATO Military Exercise, 4. 1. 2011, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69725.htm> 24. 1. 2018.
- Odgovor Ministarstva odbrane na upitnik BCBP-a, 20. 12 2017.
- Odgovor na upitnik BCBP-a – Božidar Forca, profesor Fakulteta za poslovne studije i pravo, 27. 9. 2017.
- Odgovor NATO Kancelarije za vezu u Beogradu na upitnik BCBP-a, 18. 1. 2018.
- Partnership for Peace Planning and Review Process, <https://www.nato.int/cps/ua/natohq/topics_68277.htm> 19. 1. 2018.
- Partnership Training and Education Centres brochure, <<http://www.act.nato.int/images/stories/structure/jft/ptecs/ptec-brochure-2016-3.pdf>> 19. 1. 2018.
- Peace Support Operations Centre, <http://mod.gov.ba/OS_BIH/struktura/Komanda_za_podrsku/KOiD/PSOTC/default.aspx?template_id=193&pageIndex=1> 19. 1. 2018.
- Pregled realizacije Plana integriteta u 2016. godini. <http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/dokumenta/integritet/2017/Prilog%20%20PREGLED%20realizacije%20PLANA%20IZGRADNJE%20INTEGRITETA%20U%20M.pdf> 19. 1. 2018.
- Swedish Armed Forces. „VIKING 18“, <<https://www.forsvarsmakten.se/en/activities/exercises/viking-18/>> 24. 1. 2018.
- Vienna Document on Confidence and Security Building Measures, 2011. <<https://www.osce.org/fsc/86597?download=true>>
- Vještić, V. “Koncept operativnih sposobnosti u Vojsci Srbije, godina treća”, 2014.
- Žugić, D. „Šta saradnja sa NATO znači za učešće u multinacionalnim operacijama“, Beogradski centar za bezbednosnu politiku. 2017.

